

Internationaliteit en forumkeuze

1. Algemeen

Forumkeuzebedingen zijn een belangrijk onderdeel van een contract, dan wel van de op het contract toepasselijke algemene voorwaarden. Bij een forumkeuzebeding spreken contractspartijen af welke rechter bevoegd is tot kennisneming van de tussen hen gerezen en te rijzen geschillen. Er bestaan verschillende regelingen waaraan de geldigheid van zo'n beding in grensoverschrijdende gevallen kan worden getoetst. In commerciële verhoudingen zijn art. 25 van de Verordening Brussel I-bis¹, het Haags Forumkeuzeverdrag (hierna HFV)² en art. 8 Rv de belangrijkste regelingen.³ In de literatuur werd discussie gevoerd of contractspartijen die in dezelfde lidstaat zijn gevestigd ook rechtsgeldig een rechter in een andere lidstaat kunnen aanwijzen tot kennisneming van de tussen hun gerezen en te rijzen geschillen, zelfs al bevat hun rechtsverhouding, op het forumkeuzebeding na, geen ander internationaal element.⁴ In zijn arrest *Inkreal/Dúha reality* heeft het Hof van Justitie van de EU (hierna HvJEU) overwogen dat een dergelijke clause onder het toepassingsbereik van art. 25 Brussel I-bis valt.⁵ Wordt voldaan aan de door dit artikel gestelde voorwaarden, dan is sprake van een geldig beding. In deze bijdrage wordt het arrest van het HvJEU nader beschouwd. Centraal staat de vraag naar de internationaliteit van een forumkeuze onder de genoemde regelingen en de gevolgen van het arrest van het HvJEU voor de praktijk. Dit arrest brengt mee dat partijen in zuiver nationale gevallen gebonden zijn aan een overeengekomen forumkeuze voor de rechter in een lidstaat.

2. Art. 25 Brussel I-bis

Art. 25 Brussel I-bis bevat een regeling voor de beoordeling van de geldigheid van een forumkeuzebeding in burgerlijke en handelszaken in de zin van art. 1 Brussel I-bis. Wijzen partijen, ongeacht hun vestigingsplaats, een rechter in een lidstaat aan voor de kennisneming van geschillen die naar aanleiding van een bepaalde rechtsbetrekking tussen deze partijen zijn ontstaan of zullen ontstaan, dan is deze rechter ingevolge dit artikel bevoegd. In beginsel is deze rechter exclusief bevoegd tot kennisneming van alle geschillen die naar aanleiding van deze bepaalde rechtsverhouding rijzen. Partijen kunnen wel anders overeenkomen.

Voor de toepasselijkheid van de bevoegdheidsregeling van Brussel I-bis is vereist dat de casus een grensoverschrijdend element bevat. Volgens vaste rechtspraak van het HvJEU is sprake van

Mr. M. Zilinsky*

een grensoverschrijdend geval indien een geding meerdere lidstaten betreft of, wanneer het één lidstaat betreft, als sprake is van een grensoverschrijdend element vanwege betrokkenheid van een andere lidstaat of een derde land.⁶ Is in het laatste geval voldoende dat de betrokkenheid van een andere lidstaat dan wel van een derde land slechts bestaat uit de aanwijzing van de rechter in die staat door middel van een forumkeuzebeding?

* Als adviseur verbonden aan een advocaten- en notarissenkantoor te Amsterdam, universitair hoofddocent internationaal privaatrecht, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit Amsterdam en vaste medewerker van het WPNR.
(m.zilinsky@houthoff.com / m.zilinsky@vu.nl)

1. Verordening (EU) 1215/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2012 betreffende de rechterlijke bevoegdheid, de erkenning en de tenuitvoerlegging van beslissingen in burgerlijke en handelszaken (herschikking), PbEU 2012, L 351/1-32.
2. Verdrag inzake bedingen van forumkeuze, 's-Gravenhage, 30 juni 2005, *Tvb.* 2009, 31.
3. Ook in familierechtelijke rechtsverhoudingen is een forumkeuzebeding mogelijk. Denk bijvoorbeeld aan art. 7 Verordening Huwelijksvermogensstelsels (Vo (EU) 2016/1103), art. 4 Alimentatieverordening (Vo (EG) 4/2009) en art. 5 Erfrechtverordening (Vo (EU) 650/2012). Deze bepalingen blijven hier onbesproken. Buiten bespreking blijft ook art. 23 Verdrag van Lugano (PbEG 2009, L 147/5 - 43). Aangenomen kan worden dat wat de in deze bijdrage aan de orde zijnde vraag betreft, deze bepaling op dezelfde wijze als art. 25 Brussel I-bis moet worden uitgelegd.
4. Zie bijvoorbeeld Rauscher/Leible/Mankowski, *EuIPR/EuIPR: Kommentar. Band I, Brüssel Ia-Verordnung* (2021), Artikel 25 Brussel Ia-VO, Rndnr. 32 en 35; Brosch/Kahl, in: M. Requejo Isidro, *Brussels I bis: Commentary* (2022), 25.03; Magnus/Mankowski/Magnus, *Brussels Ibis Regulation* (2023), Art 25, Nr 25; Schlosser/Hess *EuGVVO* (2015), Art. 25 Rn. 6; T.C. Hartley, *Civil Jurisdiction and Judgments in Europe* (2017), 13.33 - 13.48.
5. HvJEU 8 februari 2024, zaak C-566/22, ECLI:EU:C:2024:123, *NJ* 2024/189, m.nt. C.G. van der Plas, *JOR* 2024/131, m.nt. M. Zilinsky.
6. HvJEU 14 juli 2022, zaak C-274/21, ECLI:EU:C:2022:565 (*EPIC Financial Consulting*).

3. Arrest *Inkreal/Dúha reality*

De casus die tot het arrest van het HvJEU heeft geleid, is betrekkelijk eenvoudig. Twee in Slowakije gevestigde vennootschappen, FD en Dúha reality, sluiten twee leningsovereenkomsten. Beide overeenkomsten bevatten een forumkeuzeclausule voor de Tsjechische rechter. Op deze clausule na bevat de rechtsverhouding tussen FD en Dúha reality geen ander internationaal element. Het betreft immers een contract tussen twee in dezelfde lidstaat, Slowakije, gevestigde partijen. Het geleende bedrag wordt van een bankrekening bij een in Slowakije gevestigde bank overgemaakt naar een bankrekening die eveneens wordt aangehouden bij een in Slowakije gevestigde bank. De terugbetaling van het geleende bedrag dient ook op een bankrekening bij een in Slowakije gevestigde bank te geschieden.⁷ Nadat Dúha reality haar verplichtingen uit de geldleenovereenkomsten, namelijk terugbetaling van het geleende bedrag, niet nakomt, draagt FD haar vorderingen op Dúha reality op basis van een cessie over aan Inkreal die tevens in Slowakije is gevestigd. De geldigheid van deze cessie wordt niet betwist. Inkreal stelt vervolgens een vordering in bij de Tsjechische rechter tegen Dúha reality en vordert de veroordeling van de laatste tot terugbetaling van de bedragen onder de geldleenovereenkomsten. Inkreal stelt dat de aangezochte rechter op basis van art. 25 lid 1 Brussel I-bis bevoegd is tot kennisneming van de ingestelde vordering aangezien partijen rechtsgeldig een forumkeuze zijn overeengekomen. Aangezien partijen de Tsjechische rechter in algemene bewoordingen hebben aangewezen (de Tsjechische rechterlijke instanties), dient op basis van het Tsjechische recht alleen te worden bepaald welke rechterlijke instantie in Tsjechië relatief bevoegd is. De daartoe aangezochte rechter, *Nejvyšší soud* (de hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken) in Brno (Tsjechië), twijfelt gezien de reeds genoemde discussie in de rechtsliteratuur en de rechtspraak of het onderhavige geval onder het toepassingsbereik van art. 25 Brussel I-bis valt.

“Internationaliseert” een forumkeuze een rechtsverhouding tussen partijen die in dezelfde lidstaat zijn gevestigd? Het *Nejvyšší soud* legt aan het HvJEU de volgende prejudiciële vraag voor:

“Kan de toepassing van de Verordening nr. 1215/2012 vanuit het oogpunt van het bestaan van een grensoverschrijdend aspect, dat een noodzakelijke voorwaarde is voor de toepassing van deze verordening, gegrond worden op de enkele omstandigheid dat twee partijen die zijn gevestigd in dezelfde lidstaat overeenkomen dat een rechterlijke instantie van een andere Unielidstaat bevoegd is?”

4. Procedure voor het HvJEU

Het HvJEU stelt vast dat de bewoordingen van art. 25 Brussel I-bis er niet aan in de weg staan dat een forumkeuzebeding tussen partijen die in dezelfde lidstaat zijn gevestigd en waarbij zij een rechter in een andere lidstaat aanwijzen voor de beslechting van de tussen hen gerezen en te rijzen geschillen uit een overeenkomsten tussen partijen, onder art. 25 Brussel I-bis valt, zelfs al bevat de rechtsverhouding geen ander internationaal element (punt 17). Het HvJEU bevestigt dat voor de toepassing van de bevoegdheidsregels van de verordening vereist is dat sprake is van een internationaal geval (punt 18). Brussel I-bis bevat echter geen definitie van een dergelijke situatie. Een dergelijke definitie is wel in art. 3 lid 1 EBB-Verordening opgenomen.⁸ Van een grensoverschrijdende zaak is ingevolge deze bepaling sprake bij een zaak waarin ten minste een van de partijen haar woonplaats of haar gewone woonplaats heeft in een andere lidstaat dan de lidstaat van aangezochte rechter (punt 20). Nu zowel Brussel I-bis als EBB-Verordening onder de justitiële samenwerking in burgerlijke zaken met grensoverschrijdende gevolgen valt, dient een geharmoniseerde uitlegging te worden gegeven aan de overeenkomstige begrippen die in beide verordeningen worden gebruikt (punt 21). Dit brengt volgens het HvJEU mee dat moet worden vastgesteld dat in casu sprake is van een grensoverschrijdende zaak zodat voldaan is aan de internationaliteitsvoorwaarde. De vraag rijst immers of de Tsjechische rechter dan wel de Slowaakse rechter bevoegd is tot kennisneming van de ingestelde vordering.

Het HvJEU wijst er ook op dat bij de uitleg van art. 25 Brussel I-bis rekening moet worden gehouden met de doelstellingen waarop de verordening is gebaseerd, zoals eerbieding van de autonomie van de partijen en verbetering van de

7. Uit de beschikbare documentatie (de verwijzingsbeslissing van de Tsjechische rechter inhoudende de prejudiciële vraag, de conclusie van de Advocaat-Generaal (hierna A-G) en het arrest van het HvJEU) blijkt niet waarom partijen voor de bevoegdheid van de Tsjechische rechter hebben gekozen.
8. Verordening (EG) 1896/2006 van het Europees Parlement en de Raad van 12 december 2006 tot invoering van een Europese betalingsbevelprocedure, PbEG 2006, L 399/1-32.

doeltreffendheid van overeenkomsten inzake exclusieve forumkeuze (punt 26). Bovendien geldt dat de bevoegdheidsregels in hoge mate voorspelbaar moeten zijn en rechtszekerheid nastreven. De rechtszoekende moet op een eenvoudige wijze en met zekerheid kunnen vaststellen tot welke rechter hij of zij zich in het geval van een geschil kan wenden (punt 27). De uitleg waarbij een forumkeuzebeding zoals dat in dit geval onder art. 25 Brussel I-bis valt, voldoet volgens het HvJEU aan deze doelstellingen (punt 28). Zo'n geldig forumkeuzebeding maakt duidelijk welke rechter de eiser kan aanzoeken en voor welke rechter de verweerder kan worden opgeroepen. De aangezochte rechter kan zich op basis van dit beding ook gemakkelijk over zijn bevoegdheid uitspreken, aldus het HvJEU. Daarnaast brengt dit beding mee dat er minder kans op parallele procedures bestaat, hetgeen ook voorkomt dat in de lidstaten onverenigbare beslissingen kunnen worden gegeven. Het HvJEU overweegt dat de niet-toepasselijkheid van art. 25 Brussel I-bis op deze concrete forumkeuze tot gevolg zou hebben dat deze volgens de nationale regels van internationaal privaatrecht van de aangezochte rechter zou moeten worden beoordeeld. Dit zou gevaar kunnen opleveren voor bevoegdheidsconflicten, omdat deze nationale regels tot uiteenlopende oplossingen kunnen leiden. Dit is in strijd met de door Brussel I-bis nagestreefde rechtszekerheid (punt 31). Het onderbrengen van een forumkeuze onder art. 25 Brussel I-bis geeft volgens het HvJEU uitdrukking aan het door Brussel I-bis beoogde wederzijdse vertrouwen in de rechtsbedeling in de EU. Het draagt dus ook bij aan het handhaven en ontwikkelen van een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, alsmede aan het vergemakkelijken van de toegang tot de rechter (punt 35).

De hierboven weergegeven overwegingen van het HvJEU leiden ertoe dat een forumkeuze tussen partijen die in dezelfde lidstaat zijn gevestigd en waarbij zij de rechter in een andere lidstaat hebben aangewezen voor de beslechting van de tussen hen gerezen en te rijzen geschillen die naar aanleiding van een overeenkomst ontstaan, onder art. 25 Brussel I-bis valt, zelfs als die overeenkomst geen ander internationaal element bevat.

5. Evaluatie van het arrest

In het hierna volgende besteed ik in het kort aandacht aan het behandelen van de internationaliteit onder Brussel I-bis, het HFV en onder art. 8 Rv. Gewezen wordt op de verschillende benaderingen onder deze instrumenten alsmede op de verschillen in de internationaliteit bij de beoordeling van een forumkeuzebeding en bij de erkenning en tenuitvoerlegging van een rechterlijke beslissing.

5.1 Internationaliteit onder Brussel I-bis

Wat betreft de vraag naar het bestaan van een grensoverschrijdend element van het geschil sluit het HvJEU in het onderhavige arrest aan bij zijn eerdere rechtspraak. Van een grensoverschrijdend element is sprake indien twee staten bij het geschil betrokken zijn. Dit behoeven niet twee lidstaten te zijn. Dit heeft het HvJEU reeds in het arrest *Owusu/Jackson* overwogen.⁹ In dat geval ging het om een geschil tussen twee in het Verenigd Koninkrijk gevestigde partijen naar aanleiding van een vermeende onrechtmatige handeling op Jamaica.¹⁰ Anders dan in het onderhavige geval waar het grensoverschrijdende element bestaat door aanwijzing van een buitenlandse rechter op grond van de subjectieve wil van partijen, bestond de internationaliteit van de casus *Owusu/Jackson* door een objectiveerbaar element, namelijk juist door de vermeende onrechtmatige handeling in het buitenland.

Het HvJEU overweegt, anders dan A-G De La Tour in zijn conclusie voor het arrest *Inkreal/Dúha reality*,¹¹ dat voor het bepalen van de internationaliteit van het geschil geen aansluiting moet worden gezocht bij de tekst van art. 1 lid 2 HFV dat voor alle lidstaten van toepassing is.¹² Dit verdrag bevat een regeling voor de beoordeling van de geldigheid van een forumkeuze alsmede een regeling voor de erkenning en tenuitvoerlegging van een beslissing gegeven door een rechter die zijn rechtsmacht op een rechtsgeldige forumkeuze heeft gebaseerd. Op basis van art. 1 lid 2 HFV mist het verdrag toepassing als partijen in dezelfde verdragsstaat hun verblijfplaats hebben en de betrekkingen tussen partijen en alle

9. HvJEG 1 maart 2005, zaak C-281/02, ECLI:EU:C:2005:120, NJ 2007/369, m.nt. P. Vlas (*Owusu/Jackson*).
10. Ten tijde van dat geschil was het Verenigd Koninkrijk nog een lidstaat van de EU zodat de voorganger van Brussel I-bis, namelijk het in dat geval geldende EEX-Verdrag (*Trb.* 1969, 101, laatstelijk gewijzigd bij *Trb.* 2005, 65), nog van toepassing was.
11. Conclusie van A-G De La Tour van 12 oktober 2023, ECLI:EU:C:2023:768.
12. Besluit 2009/397/EG van de Raad van 26 februari 2009 betreffende de ondertekening namens de Europese Gemeenschap van het Verdrag inzake bedingen van forumkeuze (PbEU 2009, L 133/1), goedgekeurd bij Besluit 2014/887/EU van de Raad van 4 december 2014 betreffende de goedkeuring namens de Europese Unie van het Haags Verdrag van 30 juni 2005 inzake bedingen van forumkeuze (PbEU 2014, L 353/5).

relevante elementen, ongeacht de aangewezen rechter, uitsluitend in diezelfde staat zijn gelegen. Volgens de A-G ligt aansluiting bij deze bepaling voor de hand vanwege de wisselwerking tussen deze instrumenten. Tevens is de A-G van mening dat het bestaan van een grensoverschrijdende element in een geschil niet door een subjectief element, namelijk door een door partijen overeengekomen forumkeuze voor de buitenlandse rechter, mag worden ingevuld.¹³ Het HvJEU denkt hier echter anders over. Volgens het HvJEU hebben de opstellers van Brussel I-bis afgezien van het opnemen van een dergelijke definitie in de verordening. De verordening beoogt namelijk andere doelstellingen te bereiken. Het EU-recht, zoals opgenomen in verschillende verordeningen en richtlijnen, heeft tot doel het verwezenlijken en handhaven van een ruimte van vrijheid, veiligheid en recht, in het bijzonder het ontwikkelen van maatregelen op het gebied van de justitiële samenwerking in burgerlijke zaken met grensoverschrijdende gevolgen. Het aansluiten in zo'n geval bij een regeling in een verordening op hetzelfde rechtsgebied, namelijk art. 3 lid 1 EBB-Verordening, ligt dan vanwege een geharmoniseerde uitleg van overeenkomstige begrippen meer voor de hand. Beide verordeningen vinden hun oorsprong in art. 81 VWEU waarin wordt benadrukt dat deze ruimte nodig is voor de goede werking van de interne markt. Het HFV, zelfs al maakt het via een besluit van de Europese Raad deel van het EU-recht uit, streeft een dergelijk doel niet na. Door het opstellen van de regels voor forumkeuzebedingen wilden de verdragsopstellers forumkeuzebedingen zo efficiënt in het internationale rechtsverkeer mogelijk maken. Volgens de preambule van het HFV is het verdrag tot stand gekomen met als doel de samenwerking tussen de verdragsstaten te versterken “door uniforme regels inzake rechterlijke bevoegdheid en inzake de erkenning en de tenuitvoerlegging van buitenlandse beslissingen in burgerlijke of handelszaken”. Hiervoor is, aldus de preambule, vereist dat zekerheid geboden en effectiviteit gegarandeerd wordt “van exclusieve forumkeuzebedingen tussen partijen bij handelstransacties en dat de erkenning en tenuitvoerlegging beheerst van beslissingen, gegeven in op basis van deze bedingen gevoerde procedures”.

5.2 Internationaliteit: toepassingsvoorwaarde vs. geldigheidsvoorwaarde

Bij de beoordeling van een forumkeuzebeding aan een regeling in een internationaal instrument kan de vraag rijzen of de internationaliteit van het geschil een voorwaarde is om het instrument te kunnen toepassen (toepassingsvoorwaarde) dan wel een vereiste voor de geldigheid van zo'n beding (geldigheidsvoorwaarde). Is de internationaliteit een toepassingsvoorwaarde,

dan leidt het niet voldoen daaraan ertoe dat het internationale instrument niet geldt. Het geschil valt immers buiten het toepassingsgebied van de regeling. Zo zal in het geval van een forumkeuzebeding de geldigheid van het beding vervolgens aan de hand van een andere (toepasselijke) regeling moeten worden beoordeeld. Daarentegen, indien de internationaliteit als geldigheidsvoorwaarde wordt beschouwd, geldt het internationale instrument, maar is het forumkeuzebeding niet rechtsgeldig omdat niet voldaan is aan dit vereiste.

Ingevolge het arrest *Inkreal/Dúha reality* is volgens mij duidelijk dat de internationaliteit onder Brussel I-bis een toepassingsvoorwaarde is. Is sprake van een geval met een grensoverschrijdend element in de zin van Brussel I-bis, dan valt een forumkeuzebeding voor een rechter van een lidstaat onder het toepassingsbereik van Brussel I-bis en dient de geldigheid ervan aan de hand van art. 25 Brussel I-bis te worden beoordeeld. Hetzelfde lijkt mijns inziens ook onder het HFV te gelden. Wordt voldaan aan art. 1 lid 2 HFV, dan geldt het verdrag voor de beoordeling van een forumkeuzebeding voor de rechter van een verdragsstaat. Dit kan tot een merkwaardige situatie leiden. Denk bijvoorbeeld aan een forumkeuzebeding voor de Nederlandse rechter dat is overeengekomen tussen twee partijen die zijn gevestigd in een HFV-staat (niet zijnde een lidstaat), bijvoorbeeld het Verenigd Koninkrijk, Moldavië of Oekraïne, in een geval dat slechts binding heeft met de staat van vestiging van de betrokken partijen. Ondanks de keuze voor de rechter van een lidstaat zou het HFV ingevolge art. 26 lid 6 HFV voorrang boven de regeling van Brussel I-bis moeten hebben. Maar is het verdrag überhaupt van toepassing? Wordt de internationaliteit als een toepassingsvoorwaarde aangemerkt, dan geldt het verdrag ingevolge art. 1 lid 2 HFV niet, indien alle andere relevante elementen, ongeacht de aangewezen rechter, uitsluitend in dezelfde verdragsstaat zijn gelegen. Omdat de forumkeuze niet onder het verdrag valt, kan de geldigheid ervan wel aan de hand van art. 25 Brussel I-bis worden beoordeeld, nu een dergelijk forumkeuzebeding ingevolge het arrest *Inkreal/Dúha reality* onder deze

13. Conclusie A-G De La Tour, punt 35-39.

verordening valt. Zou de internationaliteit daarentegen mede als een geldigheidsvoorwaarde worden beschouwd, dan is de forumkeuze ingevolge het HFV ongeldig. Voor een geldige forumkeuze is dan immers vereist dat sprake is van een internationaal geval in de zin van art. 1 lid 2 HFV. Nu dit in mijn voorbeeld niet het geval is, is de forumkeuze ongeldig. Een “herkansing” op basis van Brussel I-bis is niet mogelijk. Volgens het Toelichtend Rapport Hartley/Dogauchi¹⁴ geldt het HFV in het door mij genoemde voorbeeld niet, omdat

“(…) de bevoegdheidsregels van het verdrag van toepassing zijn wanneer de partijen hun verblijfplaats niet in dezelfde Staat hebben of wanneer enig ander voor het geschil ter zake doend element (behalve de plaats van het aangewezen gerecht) met een andere Staat is verbonden.”¹⁵

Dit brengt volgens mij dus mee dat het forumkeuzebeding uit het door mij aangehaalde voorbeeld buiten de werkingssfeer van het verdrag valt. Er is immers niet aan art. 1 lid 2 HFV voldaan. De geldigheid van zo’n beding moet aan de hand van de in de aangezochte staat geldende regelgeving worden beoordeeld. Hieronder valt mede Brussel I-bis. Indien de Nederlandse rechter met deze vraag wordt geconfronteerd, moet dat beding, ervan uitgaande dat sprake is van een burgerlijke en handelszaak in de zin van art. 1 Brussel I-bis, aan art. 25 Brussel I-bis worden getoetst. Art. 25 Brussel I-bis geldt ongeacht de woonplaats van partijen. Wordt aan de geldigheidsvoorwaarden van deze bepaling voldaan, dan is de Nederlandse rechter bevoegd tot kennisneming van het geschil tussen partijen.

Ik wijs erop dat, wat de erkenning en tenuitvoerlegging betreft, de door de Nederlandse rechter gewezen beslissing in het besproken voorbeeld ingevolge art. 1 lid 3 HFV wel onder het erkennings- en tenuitvoerleggingsregime van het verdrag valt. Een situatie is internationaal in de zin van het HFV indien om de erkenning en tenuitvoerlegging van een buitenlandse beslissing wordt verzocht. Een geschil is dus volgens het Toelichtend Rapport Hartley/Dogauchi internationaal

“wanneer om erkenning of tenuitvoerlegging van een buitenlandse beslissing wordt verzocht. Bijgevolg wordt een zaak die niet internationaal was op grond van artikel 1, lid 2, wanneer de beslissing werd gegeven, internationaal als ze in een andere verdragsluitende Staat moet worden erkend of ten uitvoer gelegd.”¹⁶

Dit brengt mee dat bij de erkenning en tenuitvoerlegging voor de toepasselijkheid van het

verdrag de forumkeuze niet aan de vereisten van het HFV hoeft te voldoen. Dus zelfs een beslissing gegeven door een Engelse rechter tussen twee in Engeland gevestigde partijen waarbij deze rechter zijn bevoegdheid op een exclusief forumkeuzebeding heeft gebaseerd waarbij afgeweken wordt van de regeling van relatieve bevoegdheid van de Engelse rechter, komt naar mijn mening voor de erkenning en tenuitvoerlegging op basis van het HFV in Nederland in aanmerking. Uit art. 16 lid 1 HFV volgt dat wel is vereist dat dit beding na de inwerkingtreding van het verdrag in het Verenigd Koninkrijk tussen partijen is overeengekomen. Eenzelfde systeem geldt ook onder Brussel I-bis. Wordt om de tenuitvoerlegging van een beslissing van een Duitse rechter in een zuiver nationaal geval in Nederland verzocht, dan valt de tenuitvoerlegging ervan, mits sprake is van een burgerlijke en handelszaak in de zin van art. 1 Brussel I-bis, onder het regime van de verordening.¹⁷ Op het punt van de erkenning en tenuitvoerlegging wijken het HFV en Brussel I-bis niet van elkaar af.

5.3 Internationaliteit en art. 8 Rv

Het HvJEU wijst in zijn arrest op het gevaar van bevoegdheidsconflicten indien een forumkeuzebeding niet onder art. 25 Brussel I-bis zou vallen. Het bestaan van dit gevaar is nadelig voor de rechtszekerheid. In zo’n geval wordt de geldigheid van het forumkeuzebeding door de nationale regelingen beheerst, ten onzent art. 8 Rv. Nu deze regelingen volgens het HvJEU uiteenlopende oplossingen kennen, zou dit tot rechtsonzekerheid leiden. Mijns inziens zou een dergelijk gevaar slechts bestaan indien de toepasselijke nationale regeling een andere definitie van internationaliteit zou hanteren dan onder Brussel I-bis geldt. Zo is het mogelijk dat deze regeling een band met de gekozen rechter vereist, bijvoorbeeld door de woon-/vestigingsplaats van een der

14. Toelichtend Rapport van Trevor Hartley & Masato Dogauchi op het Verdrag van 30 juni 2005 inzake bedingen van forumkeuze, *Proceedings of the Twentieth Session*, Tome III, *Choice of Court Agreements*. Zie ook <https://assets.hcch.net/docs/abff8e7-2351-49aa-aaf0-9d8885e271ec.pdf>. Het rapport bevat onder meer een commentaar op de bepalingen van het HFV.

15. Nr. 41 van het Toelichtend Rapport Hartley/Dogauchi.

16. Nr. 44 van het Toelichtend Rapport Hartley/Dogauchi.

17. Vgl. art. 36 lid 1 jo. art. 2 sub a Brussel I-bis.

partijen in het land waarvan de rechter is gekozen of dat de rechtsmacht van de aangewezen rechter al door een andere bevoegdheidsgrond is gegeven.¹⁸ Dergelijke voorwaarden zouden in het onderhavige geval waarbij, afgezien van het forumkeuzebeding, geen enkele band met de aangewezen rechter bestaat, ertoe leiden dat de forumkeuze als ongeldig wordt aangemerkt. Naar mijn mening zou dan sprake zijn van een situatie dat geen enkele rechter, op de rechter van de woon-/vestigingsplaats van de verweerder na, bevoegd zou zijn. In zo'n geval zou de partijautonomie dus voor de rechtszekerheid en voorzienbaarheid wijken. Is er geen sprake van een internationaal geval, dan is van meet af aan duidelijk welke rechter bevoegd is, namelijk de rechter van de woon-/vestigingsplaats van *beide* partijen. Zij zijn immers in dezelfde staat gevestigd. De voor de beslechting van de geschillen bevoegde rechter is voor de betrokkenen voorzienbaar en eenvoudig te bepalen.

Wat betreft het Nederlandse commune bevoegdheidsrecht rijst de vraag of onder de regeling van art. 8 Rv een forumkeuze voor een buitenlandse rechter tussen twee in Nederland gevestigde partijen ook geldig is indien de rechtsbetrekking, op de forumkeuze na, geen grensoverschrijdend element bevat.¹⁹ Men denke aan een forumkeuze voor de rechter te New York (VS) die tot stand gekomen is tussen twee in Nederland gevestigde partijen.²⁰ Een dergelijke forumkeuze valt niet onder het toepassingsgebied van Brussel I-bis of onder het HFV, nu partijen een rechter van een staat hebben gekozen die bij geen van deze regelingen is aangesloten.²¹ De commune regeling van rechtsmacht, zoals opgenomen in art. 1 Rv e.v., geldt op basis van de wetsgeschiedenis alleen in zaken met een internationaal karakter.²² De wet noch de wetsgeschiedenis bevat een definitie van zo'n zaak. Uit de wetsgeschiedenis vloeit voort dat de wetgever bij het opstellen van de regeling van het commune bevoegdheidsrecht – waar mogelijk – aansluiting heeft gezocht bij de regeling van de voorganger van Brussel I-bis alsmede bij het Verdrag van Lugano.²³ Dit brengt dan mijns inziens ook mee dat de door het HvJEU toegepaste definitie van internationaliteit van het geschil ook geldt onder art. 8 lid 2 Rv. Als gevolg daarvan geldt dat wat het bepalen van de rechtsmacht betreft, een forumkeuze de rechtsverhoudingen tussen partijen internationaliseert.²⁴ Twee in Nederland gevestigde partijen kunnen bij een forumkeuzebeding voor de rechter in New York rechtsgeldig de rechtsmacht aan de Nederlandse rechter ontnemen, zelfs al is geen sprake van een internationaal geval. Anders dan onder art. 8 lid 1 Rv geldt niet dat partijen redelijk belang moeten hebben bij de aanwijzing van de rechter in New York.

5.4 Het arrest *Inkreal/Dúha reality* en art. 108 lid 2 Rv

Uit het arrest *Inkreal/Dúha reality* vloeit voort dat wat de rechtsmacht betreft een forumkeuze de rechtsverhouding internationaliseert. Een forumkeuze voor de rechter in een lidstaat brengt mee dat in burgerlijke en handelszaken deze forumkeuze onder de regeling van Brussel I-bis valt. Als gevolg daarvan is het mogelijk dat partijen van een dwingende nationale regeling inzake relatieve bevoegdheid van de rechter kunnen afwijken. Een verordening heeft immers voorrang boven een regeling in het nationale recht. Een voorbeeld ter verduidelijking. Ingevolge art. 108 lid 2 onder a Rv is een forumkeuze bij vorderingen tot ten hoogste EUR 25.000 in beginsel niet mogelijk, tenzij een dergelijke forumkeuze na het ontstaan van het geschil is overeengekomen. Sluiten twee in Nederland gevestigde partijen een forumkeuze voor de rechter in een andere lidstaat, dan is de forumkeuze ongeacht het bedrag geldig, zelfs al is deze voor het ontstaan van een geschil gesloten.

6. Internationaliteit en rechtskeuze

Naast een forumkeuzebeding bevatten contracten of de daarop toepasselijke algemene voorwaarden vaak ook een rechtskeuzebeding. Door middel van een dergelijk beding kiezen partijen

18. Vgl. § 38 van het Duitse Zivilprozessordnung.

19. Zie ook P. Vlas in: GS Burgerlijke Rechtsvordering, art. 8 Rv, aant. 3.

20. Mijns inziens valt ook een forumkeuze voor de Engelse rechter tussen twee in Nederland gevestigde partijen onder art. 8 Rv, indien niet voldaan is aan art. 1 lid 2 HFV.

21. Ik wijs erop dat indien twee in New York (VS) gevestigde partijen de Nederlandse rechter bevoegd aanwijzen tot kennisneming van de tussen hen gerezen en te rijzen geschillen, art. 8 Rv in burgerlijke en handelszaken toepassing mist. Een dergelijke forumkeuze valt onder het toepassingsgebied van art. 25 Brussel I-bis dat *ongeacht de woonplaats* van partijen geldt. Hetzelfde geldt ook voor een forumkeuze voor de Nederlandse rechter tussen twee in het Verenigd Koninkrijk gevestigde partijen, indien niet aan art. 1 lid 2 HFV is voldaan.

22. Kamerstukken II 1999-2000, 26855, nr. 3 (MvT), p. 22.

23. Kamerstukken II 1999-2000, 26855, nr. 3 (MvT), p. 22.

24. In het *Harvest Trader*-arrest besteedt de Hoge Raad niet uitdrukkelijk aandacht aan de vraag naar de internationaliteit van de rechtsverhouding bij de beoordeling van een forumkeuze. De Hoge Raad overweegt wel dat partijen bij een overeenkomst rechtsmacht aan de Nederlandse rechter rechtsgeldig kunnen ontnemen door aanwijzing van een bij uitsluiting bevoegde buitenlandse rechter (HR 28 oktober 1988, NJ 1989/765, m.nt. J.C. Schultsz, r.o. 3.1-3.2).

het toepasselijke recht op het contract. Anders dan dat het geval is bij een forumkeuze, wijs ik erop dat een rechtskeuzebeding niet de zuiver nationale rechtsverhouding tussen contractspartijen internationaliseert.²⁵ Denk bijvoorbeeld aan een contract tussen twee in Nederland gevestigde partijen, welk contract op het daarin opgenomen rechtskeuzebeding voor Duits recht na, geen grensoverschrijdende element bevat. Ingevolge art. 3 lid 3 Rome I geldt dat, indien alle overige op het tijdstip van de rechtskeuze bestaande aanknopingspunten zich in een ander land bevinden dan het land waarvan het recht door partijen is gekozen, een dergelijke rechtskeuze onverlet laat de toepassing van de rechtsregels van dat andere land waarvan niet bij een overeenkomst mag worden afgeweken.²⁶ Bevat het contract in het zojuist genoemde voorbeeld ook een forumkeuze voor de Duitse rechter, dan is de forumkeuze wel geldig. Dit brengt mee dat partijen hun geschil aan de Duitse rechter moeten voorleggen die vervolgens naast het gekozen Duitse recht ook de dwingende bepalingen van het Nederlandse recht dient toe te passen.

7. Tot slot

Over de door het HvJEU gekozen benadering van de internationaliteitsvereiste kan verschillend worden gedacht. A-G De la Tour was in zijn conclusie voor dit arrest van mening dat het voor de toepasselijkheid van Brussel I-bis, en van art. 25 Brussel I-bis in het bijzonder, vereiste grensoverschrijdende element niet afhankelijk mag zijn van een subjectief element. Dit mag niet door de subjectieve wil van partijen worden ingevuld om de rechter in een andere lidstaat aan te wijzen. Uit het arrest blijkt dat het HvJEU er anders over denkt. Het beginsel van partijautonomie en van de contractsvrijheid, alsmede de rechtszekerheid die ermee samenhangt, rechtvaardigen volgens het HvJEU dat art. 25 Brussel I-bis ook het geval omvat dat partijen die in dezelfde lidstaat zijn gevestigd en die een rechter in een andere lidstaat voor de beslechting van de tussen hen gerezen en te rijzen geschillen aanwijzen, zonder dat de rechtsverhouding op de forumkeuze na een grensoverschrijdend element bevat. Alle forumkeuzes in burgerlijke en handelszaken voor de rechter in een lidstaat, ongeacht de vraag of partijen in verschillende landen dan wel in hetzelfde land zijn gevestigd, vallen dus onder het toepassingsbereik van art. 25 Brussel I-bis.²⁷ Het gebruik van standaardcontracten kan zodoende ongewenste gevolgen hebben. Een forumkeuzebeding voor een buitenlandse rechter uit zo'n contract is dan voor partijen bindend en verplicht partijen in beginsel tot de gang naar de buitenlandse rechter, met als gevolg het procederen in een andere taal en vaak

ook hogere kosten. Let dus goed op bij het opstellen van contracten of bij het overnemen van standaard-/modelbedingen, in het bijzonder bij de geschillenbeslechtingclausules!

25. Zie ook C.G. van der Plas in haar noot onder *NJ* 2024/189, punt 11.

26. Verordening (EG) 593/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 17 juni 2008 inzake het recht dat van toepassing is op verbintenissen uit overeenkomst (Rome I), *PbEG* 2008, L 177/6-16.

27. Een uitzondering hierop zijn de forumkeuzes die onder het toepassingsbereik van het HFV vallen.